

Η Γκερνίκα είναι μια μικρή Βασκική κωμόπολη, πολύ κοντά στο Μπιλμπάο, που αριθμούσε 7 χιλιάδες κατοίκους, πριν ξεσπάσει ο ισπανικός εμφύλιος. Η πόλη φιλοξενούσε την ιερή βελανιδιά που συμβόλιζε τις παραδοσιακές ελευθερίες της επαρχίας της Βιθκάγια και την ενότητα των Βάσκων που έβλεπαν τη Γκερνίκα σαν το πνευματικό τους κέντρο. Σε αυτό το δέντρο ορκιζόταν ο πρόεδρος της Βασικής βουλής αλλά και οι Ισπανοί βασιλείς που δεσμεύονταν να σεβαστούν τις ελευθερίες και τα δικαιώματα των Βάσκων.

Στις 26 Απριλίου 1937 η Γκερνίκα βομβαρδίζεται από γερμανικά μαχητικά αεροπλάνα (Χάινκελς 111 και Γιούνκερς 52). Η επιχείρηση Επίπληξη, όπως ήταν η κωδική της ονομασία, σχεδιάστηκε από τον αντισμήναρχο Ριχτχόφεν, στα πλαίσια της επίθεσης των Φρανκιστών στην πόλη και την ευρύτερη περιοχή του Μπιλμπάο. Ο βομβαρδισμός της πόλης ήταν ανελέητος, έγινε κατά κύματα και κράτησε από τις πέντε παρά είκοσι ως τις οκτώ παρά τέταρτο. Το κέντρο καθώς και το μεγαλύτερο μέρος της Γκερνίκα κάηκε και καταστράφηκε ολοσχερώς, για να ξαναχτιστεί μετά τον πόλεμο. Το μόνο που, ως εκ θαύματος, έμεινε ανέπαφο ήταν το ιερό δέντρο της πόλης που βρισκόταν μακριά απ' το κέντρο της. Οι βασκικές αρχές ανακοίνωσαν το θάνατο 1650 κατοίκων. Ο αριθμός αυτός αμφισβητήθηκε έντονα από νεότερες έρευνες, χωρίς αυτό να μειώνει στο παραμικρό την κτηνωδία που συντελέστηκε.

Υπόψη πως η Γκερνίκα ήταν ανοχύρωτη, απέιχε τριάντα χιλιόμετρα από το μέτωπο των μαχών, και δεν αποτελούσε στρατιωτικό στόχο. Το πιθανότερο είναι ότι οι Γερμανοί (που τυπικά δεσμεύονταν απ' το σύμφωνο μη επέμβασης των ευρωπαϊκών δυνάμεων στον ισπανικό εμφύλιο) είδαν στην επιχείρηση (όπως και σε άλλες επιθέσεις τους στα πλαίσια της... μη-επέμβασής τους), μεταξύ άλλων και μια καλή ευκαιρία κι ένα πεδίο δοκιμής, για να διαπιστώσουν την ισχύ του στρατού και των όπλων του, εν όψει των φιλοδοξιών τους για το κοντινό μέλλον. Την ίδια στιγμή, οι εθνικιστές του Φράνκο προσπάθη-

σαν να φορτώσουν την ευθύνη για τις καταστροφές και τη θηριωδία στους Δημοκρατικούς, στην τακτική της 'καμένης γης' που εφαρμόζαν, υποχωρώντας και την προσπάθεια να εμφανίσουν φουσκωμένες τις συνέπειες της επίθεσης, για να προκαλέσουν την αγανάκτηση και τη συμπάθεια της διεθνούς κοινής γνώμης.

Η διεθνής κατακραυγή για τη ναζιστική θηριωδία ήταν έντονη, αλλά δε θα έφτανε ως απόηχος στις μέρες μας, αν δεν υπήρχε η "Γκερνίκα", το αριστούργημα του Πάμπλο Πικάσο -που κατά τη διάρκεια του εμφυλίου είχε δεχτεί την τιμητική θέση του διευθυντή του Μουσείου Πράδο και ενίσχυε με όποιον τρόπο μπορούσε τη δημοκρατική κυβέρνηση, ενώ το Γενάρη έκανε μια σειρά γελοιογραφιών με τίτλο "το όνειρο και το ψέμα του στρατηγού Φράνκο". Ο Πικάσο είχε αναλάβει να ζωγραφίσει έναν πίνακα για το περίπτερο της ισπανικής κυβέρνησης στη Διεθνή Έκθεση του Παρισίου και ξεκίνησε αμέσως να δουλεύει ένα καινούριο θέμα, εμπνευσμένος από τα πρόσφατα τραγικά γεγονότα. Λένε πως κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής στο Παρίσι, όπου ζούσε ο Πικάσο, είχε ένα χαρακτηριστικό διάλογο με κάποιον Γερμανό αξιωματούχο, που τον ρώτησε αν ήταν δικό του έργο αυτός ο πίνακας. Για να του απαντήσει ο Πικάσο:

-Όχι. Εσείς το κάνατε.

Η ιστορία του πίνακα δεν τελειώνει εδώ. Το 69' ο θρασύτατος Φράνκο ζήτησε να εκτεθεί ο πίνακας στην Ισπανία, για να συναντήσει την κατηγορηματική άρνηση του δημιουργού, που εξουσιοδότησε το Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης της Νέας Υόρκης (όπου και φυλασσόταν) να μην πάει ποτέ το έργο του στην πατρίδα του, προτού αποκατασταθεί η δημοκρατία. Όπως και έγινε το 1981, μετά από το θάνατο του Πικάσο, αλλά και του δικτάτορα Φράνκο. Τα τελευταία χρόνια, οι Βάσκοι διεκδικούν να φέρουν τον πίνακα στο Μουσείο Γκουγκενχάιμ, στο Μπιλμπάο, που είναι πολύ κοντά στην Γκερνίκα, αλλά η προσπάθειά τους σκοντάφτει στην άρνηση της ισπανικής κυβέρνησης.

Λέγεται επίσης πως ένα αντίγραφο του πίνακα κοσμούσε για μερικά χρόνια (1985-2009) την είσοδο του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Κι όταν ο υπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ, Κόλιν Πάουλε, έκανε μια ομιλία για την επικείμενη προκήρυξη του πολέμου στο Ιράκ, το Φλεβάρη του 2003), το αντίγραφο καλύφτηκε με ένα μπλε ύφασμα, για να αποφευχθούν οι επικίνδυνοι αντιπολεμικοί συνειρμοί.

Ο πίνακας του Πικάσο, αυτή η εμβληματική κραυγή κατά της θηριωδίας του πολέμου, κατάφερε να γίνει επικίνδυνος, ενοχλητικός για κάθε ιμπεριαλιστική εξουσία, και για αυτό διαχρονικός.

